

13.9.2004

1192/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

EHDONALAISEEN VAPAUTEEN PÄÄSTÄMISTÄ KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN TEKEMINEN JA TAPAAMISJÄRJESTELYT

1

KANTELU

A arvosteli päämiehensä B:n puolesta oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä silloisen Turun vankilan (nyk. Lounais-Suomen vankila) menettelyä ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevan päätöksen tekemisessä, tapaamisjärjestelyissä ja - - -.

Kantelukirjoituksen mukaan B ei saanut tutustua kaikkeen siihen aineistoon, jonka perusteella vankilassa tehtiin päätös siitä, että B:tä ei päästettäisi ehdonalaiseen vapauteen niin sanottuna b-ajankohtana. Kirjoituksen mukaan kielteinen päätös perustui erääseen kirjeeseen, jonka oli lähettänyt B:n tuomion perusteena olevan rikoksen asianomistajan asiamies. B oli kirjoituksen mukaan pyytänyt saada kirjeen nähtäväkseen saatuaan tietää kielteisestä päätöksestä 17.4.2003.

Kirjoituksessa arvostellaan vankilassa toteutettuja tapaamisjärjestelyjä, joiden perusteella mm. B:n tapaamisoikeus supistui; tämä tapaamisoikeuden supistuminen ei kuitenkaan koskenut kaikkia vankeja.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Kuuleminen ehdonalaisesta vapaudesta päätettäessä

3.1.1

Oikeusohjeet

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen hallintomenettelylain 15 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle oli ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaistuun.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 13 §:n 4 momentin mukaan käsitellessään ehdonalaista vapauttamista koskevaa asiaa johtajana on varattava vangille tilaisuus tulla kuulluksi.

3.1.2

Kannanotto

Apulaisjohtaja kertoo selvityksessään, että B ei kysyttäessä halunnut lausua mitään ehdonalaiseen vapauteen päästämisasian käsittelyn johdosta eikä halunnut olla läsnä päätöstilaisuudessa. Kun mainittu asianomistajan kirje saapui (kirjeessä B:n tuomion perusteena olevan rikoksen asianomistaja vastustaa B:n päästämistä ehdonalaiseen vapauteen perustellen tätä sillä, että asianomistaja katsoo olevan vaarana, että B kohdistaa uusia rikoksia asianomistajaan), muutti se apulaisjohtajan mukaan "päättösharkinnan suuntaa" ja apulaisjohtaja kertoo pyytäneensä B:n puheilleen ja kertoneensa asiasta. Kirjettä B:lle ei kuitenkaan näytetty, koska selvityksen mukaan hän ei sitä pyytänyt.

Rikosseuraamusviraston lausunnon mukaan B:n asianajaja on saanut pyynnöstä kirjeen nähtäväksi Rikosseuraamusvirastosta.

Asiassa on ristiriitaista selvitystä sen suhteen, oliko B pyytänyt saada kirjettä nähtäväkseen. Asiassa on ristiriitaista selvitystä myös sen suhteen, onko B:tä lainkaan kuultu kyseisen kirjeen saapumisen johdosta ennen päätöksen tekemistä. Kirjoituksen mukaan B sai tietää kirjeestä vasta vankilassa tehdyn ehdonalaista vapauttamista koskevan päätöksen jälkeen; apulaisjohtaja sen sijaan kertoo selvityksessään pyytäneensä B:n puheilleen harkitessaan päätöstä.

Selvää sen sijaan on, että B ei ole saanut nähtäväkseen kyseistä kirjettä ennen asian ratkaisemista vankilassa.

Apulaisjohtajan selvityksestä ja hänen 17.4.2003 tekemästä päätöksestä ilmenee, että kirje on vaikuttanut asian ratkaisuun, koska päätöksessä nimenomaisesti viitataan siihen, että kirjeen perusteella voidaan olettaa uhkan väkivallanteosta olevan olemassa.

Hallintomenettelylain 15 § on sanamuotonsa perusteella jossain määrin tulkinnanvarainen sen suhteen, millä tavalla tieto asiaan vaikuttavasta asiakirjasta on kuulemisen yhteydessä asia nosaiselle annettava; riittääkö, että viranomaisen selostaa asiakirjan sisällön, vai vaaditaanko, että asiakirja näytetään tai annetaan siitä kopio.

Hallintomenettelylain mukaisesta kuulemisesta on oikeuskirjallisuudessa todettu, että asianosaista kuullaan muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun; aineiston pitää olla esitettävissä asiakirjamuodossa (Kulla; Hallintomenettelyn perusteet 2000, s. 141). Edelleen kuulemisesta todetaan, että asianosainen saa tiedon asiakirjasta kätevimmin, jos se lähetetään hänelle jäljennöksenä ilmoituksen mukana. Milloin se ei ole mahdollista esimerkiksi asiakirjojen suuren lukumäärän takia, on asianosaiselle järjestettävä tilaisuus asiakirjoihin tutustumiseen (m.t. s. 147). Tässä tapauksessa kysymyksessä on ollut kaksisivuinen kirje, josta esimerkiksi jäljennöksen antaminen olisi ollut varsin vaivatonta.

Edellä kerrotulla perusteella pidän selvänä, että kuulemismenettely tällaisessa tapauksessa edellyttää asianosaiselle annettavaa mahdollisuutta tutustua asiaan vaikuttavaan asiakirjaan ennen ratkaisun tekemistä; pelkästään ilmoitus siitä, että asiakirja on olemassa ja selostus sen sisällöstä ei ole riittävää. Asiakirjaan tutustumisen edellytyksenä ei myöskään ole se, että asianosainen pyytää erikseen saada tutustua asiakirjaan; viranomaisen on käsitykseni mukaan oma-aloitteisesti joko toimitettava asianosaiselle jäljennös asiakirjasta, näytettävä asianosaiselle asiakirja taikka ilmoitettava, missä asiakirja on nähtävissä.

Katson apulaisjohtajan menetelleen virheellisesti siinä, kun hän ei ole oma-aloitteisesti antanut B:lle jäljennöstä kirjeestä tai antanut kirjettä muutoin nähtäväksi.

Toimenpiteitani harkitessani olen ottanut huomioon, että apulaisjohtajan päätös on rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 13 §:n 3 momentin nojalla ollut joka tapauksessa saatettava Rikosseuraamusviraston ratkaistavaksi eli apulaisjohtajan päätös ei lain mukaan ole ollut asiassa lopullinen. Lisäksi apulaisjohtaja selvityksensä mukaan on joka tapauksessa kertonut B:lle kirjeen sisällöstä ja B on voinut lausua mielipiteensä asiasta. Pidänkin riittävänä, että saatan esittämäni käsityksen apulaisjohtajan menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa.

3.2

Tapaamisjärjestelyt

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 9 a §:n 1 momentin mukaan vangilla on oikeus vastaanottaa vieraita valvonnan alaisena siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lähiomaisten ja vangin asiamiehenä toimivan asianajajan tai yleisen oikeusavustajan sekä, jos valvontaa muusta syystä ei katsota tarpeelliseksi, muidenkin vierailut voidaan sallia ilman valvontaa.

Vankeinhoitoasetuksen 51 §:n 2 momentin mukaan vangilla on, jolle vierailijalle ole annettu tapaamiskieltoa, oikeus ottaa vastaan vieraita tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se rangaistuslaitoksen järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista.

Vankilanjohtajan selvityksen mukaan vankien lukumäärän kasvu ja henkilöresurssien rajallisuus on aiheuttanut sen, että vankilassa on jouduttu tekemään erityisjärjestelyjä tapaamisten suhteen. Vankilanjohtajan mukaan muista vangeista erillään pidettävien vankien tapaamiset on voitu järjestää vain kerran viikossa, kun normaalisti tapaamisia on kaksi kertaa viikossa. Rikosseuraamusviraston lausunnon mukaan vankimäärän kasvusta ja henkilöstöpulasta vierailuille aiheutuvat ongelmat korostuvat muista erillään pidettävien vankien vierailujen järjestämisessä.

Vierailujen järjestämisessä vankilalla on harkintavaltaa. Asetuksen mukaan vierailujen järjestämisessä on otettava huomioon vierailujen rangaistuslaitoksen järjestykseen ja toimintaan mahdollisesti aiheuttama haitta. Saatuun selvitykseen ja kerrottuihin säädöksiin nähden vankilan

menettelyä ei voi pitää lainvastaisena. Yhdenvertaisen kohtelun vaatimus on kuitenkin tämän kaltaisessa asiassa olennainen eikä esitettyä syytä siitä poikkeamiseen käsitykseni mukaan voida pitää hyväksyttävänä kuin satunnaisissa poikkeustapauksissa.

- - -

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsityksen apulaisjohtajan menettelystä hänen tietoonsa ja kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen yhdenvertaisen kohtelun noudattamisesta van kien tapaamisjärjestelyissä Lounais-Suomen vankilan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän apulaisjohtajalle ja vankilalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.